

LUDWIK KOWIEŃSKI

TOWARZYSTWO „KROPLA MLEKA” W LUBLINIE W LATACH 1905-1934

Wyodrębnienie się pediatrii jako samodzielnej dyscypliny lekarskiej w XIX wieku spowodowało zwrócenie baczniejszej uwagi na fizjologię i patologię niemowlęcia i dziecka.

Zauważono, że jedną z najczęstszych chorób niemowląt są zaburzenia przewodu pokarmowego, spowodowane nieodpowiednim odżywianiem. Odkrycie przez pediatrę wiedeńskiego prof. Teodora Eschericha (1857-1911) w 1886 roku pałeczek okrzynicy oraz rola ich w schorzeniach przewodu pokarmowego spowodowały zwrócenie uwagi na jakość i jałowość pokarmów. Zagadnienia odżywiania niemowląt, zwłaszcza odżywiania sztucznego stały się głównym tematem zainteresowania lekarzy pediatrów tego okresu.

Ważną rolę w rozwoju dietetyki pediatrycznej odegrała szkoła wiedeńska. Badano składniki mleka ludzkiego i zwierzęcego, zaczęto wytwarzać sztuczne mieszanki odżywcze oraz kontrolowano przy tym prawidłowy rozwój niemowlęcia, a więc wagę, wzrost, obwód klatki piersiowej itp. Należy nadmienić, że w tym okresie umieralność niemowląt do pierwszego roku życia była olbrzymia i w 1875 roku wynosiła: w Austrii - 25,7%, w Niemczech - 23,4%, w Holandii - 20,4%, w Szwecji - 19,3%, we Francji - 17,2%, oraz Anglii - 14,9%. Do końca XIX wieku zgony niemowląt utrzymywały się na powyższym poziomie, a w niektórych krajach nawet wzrosły¹.

Pediatrzy francuscy zainaugurowali tworzenie organizacji zajmujących się ochroną zdrowia matki i dziecka. W 1892 roku w Paryżu została zorganizowana pierwsza poradnia dziecięca, której zadaniem były: propaganda karmienia naturalnego oraz udzielanie porad matkom z zakresu opieki, dietetyki i higieny niemowlęcia. W celu zmniejszenia umieralności niemowląt we Francji w 1894 roku z inicjatywy dra Dufoura zorganizowano instytucję pod nazwą „Kropla mleka”, która zajmowała się przygotowaniem i dystrybucją mleka i mieszanek odżywczych, przyrządzanych w sposób higieniczny.

W okresie od 20 do 21 października 1905 roku odbył się w Paryżu pierwszy międzynarodowy kongres „Kropki mleka”, a w dniach od 12 do 16 września 1907 roku drugi w Brukseli.

W światowym kongresie w Brukseli uczestniczyło około stu lekarzy z czternastu krajów świata. W Komitecie kongresu polskich lekarzy reprezentował dr Tade-

usz Boy-Żeleński z Krakowa. Na powyższym zjeździe powołano między innymi międzynarodową komisję, której zadaniem było prowadzenie dokładnej statystyki umieralności niemowląt w poszczególnych krajach².

Należy nadmienić, że w powyższym okresie umieralność niemowląt na ziemiach polskich, a zwłaszcza w byłym Królestwie Polskim była olbrzymia i wynosiła około 30%.

Inicjatorem organizowania towarzystw „Kropla mleka” na ziemiach polskich był dr T. Boy-Żeleński, który po kilkumiesięcznym pobycie we Francji w latach 1900 i 1905 zapoznał się dokładnie z organizacją i działalnością tych instytucji.

Po drugim pobycie wygłosił odczyt w dniu 1 lutego 1905 roku na posiedzeniu Krakowskiego Towarzystwa Lekarskiego pt. „Sztuczne i mieszane żywienie niemowląt, a instytucja >>Kropki mleka<< we Francji”³.

Pierwsze Towarzystwo „Kropla mleka” na ziemiach polskich rozpoczęło działalność w dniu 15 maja 1904 roku w Łodzi z inicjatywy dra Stanisława Sterkowskiego. W czerwcu tegoż roku dr Marian Roszkowski uruchomił podobną instytucję w Warszawie. W 1904 roku otwarto podobny zakład przy Oddziale Towarzystwa Higienicznego w Kaliszu. W dniu 15 czerwca 1905 roku uruchomiono „Kroplę mleka” w Lublinie, a z początkiem lipca tegoż roku w Krakowie pod kierownictwem dra Tadeusza Boya-Żeleńskiego. W 1906 roku zorganizowano taką instytucję we Lwowie. Przez pewien okres działały też towarzystwa w Piotrkowie i Płocku.

Przed I wojną światową były to jedyne instytucje na ziemiach polskich o charakterze charytatywnym walczące wytrwale o zmniejszenie umieralności niemowląt. Działalnością swą obejmowały szczególnie niemowlęta i dzieci warstw najuboższych, będących w trudnych warunkach materialnych⁴.

Podobnie jak w innych większych miastach polskich, lekarze lubelscy zrzeszeni w Oddziale Lubelskim Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego z inicjatywy dra Witolda Chodźki (1875-1954) na zebraniu w marcu 1905 roku poruszyli sprawę zorganizowania i uruchomienia „Kropki mleka” w Lublinie. Dzięki poparciu powyższej akcji przez społeczeństwo miasta, między innymi przez Stanisławę Wolską, która ofiarowała na powyższy cel sumę 300 rubli, oraz Augusta Vettera, który przeznaczył 100 rubli, Towarzystwo w czerwcu 1905 roku rozpoczęło swą działalność.

Prawie 29-letni czas funkcjonowania „Kropki mleka” w Lublinie możemy podzielić na trzy okresy:

- 1) Okres pierwszy - od 15 czerwca 1905 roku do 30 lipca 1915 roku (zmiana okupanta).
- 2) Okres drugi - od 30 lipca 1915 roku do 1 kwietnia 1928 roku
- 3) Okres trzeci - od 1 kwietnia 1928 roku do 1 kwietnia 1934 roku

1. W pierwszym okresie Towarzystwo „Kropla mleka” stanowiło Wydział Oddziału Lubelskiego Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego, a członkowie sekcji

opłacali dobrowolną składkę w wysokości 6 rubli miesięcznie.

Zadaniem Towarzystwa było stałe dostarczanie matkom nie mogącym karmić swych niemowląt piersią zdrowego, pasteryzowanego mleka pełnego lub rozcieńczonego oraz mieszanek w buteleczkach o pojemności od 75 do 200 gram. Każda buteleczka była przeznaczona tylko na jedno karmienie. Opieką objęto niemowlęta i dzieci od 0 do 18 miesięcy. Niemowlęta otrzymywały od 5 do 7 buteleczek pokarmu przeznaczonych na całodobowe karmienie w cenie od 0,5 do 2,0 kop.

Dystrybucja mleka lub mieszanek odbywała się po bardzo niskich cenach, a najuboższym nawet bezpłatnie. Dyżurny lekarz badał przynieszone niemowlęta i w zależności od ich rozwoju przepisywał odpowiedni sposób karmienia. Ponadto były udzielane porady odnośnie do żywienia i pielęgnowania niemowląt⁵.

Wszystkie porady były bezpłatne, a lekarze wykonywali swe obowiązki honorowo. Wydano również odpowiednią odezwę do matek miasta Lublina odnośnie do celu i działalności „Kropli mleka”⁶.

Od połowy czerwca do końca roku 1905 korzystało z mleka lub mieszanek 357 niemowląt i dzieci. Wydano po cenach bardzo niskich lub bezpłatnie 68 037 buteleczek pokarmu, do czego zużyto 12 978,5 litrów mleka.

Pomimo, że Towarzystwo „Kropla mleka” w Lublinie w latach 1905-1915 było Wydziałem Oddziału Lubelskiego Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego, posiadało jednak własny Zarząd, a początkowo i komisję rewizyjną. Pod koniec 1905 roku sekcja „Kropli mleka” liczyła 141 członków. Skład Zarządu sekcji liczącego 6 do 9 osób stanowili: przewodniczący, wiceprzewodniczący, sekretarz i skarbnik oraz członkowie. Komisja rewizyjna składała się z 3 osób.

Zarząd i Komisja Rewizyjna były wybierane corocznie na zebraniu ogólnym sekcji i pracowały społecznie.

Skład pierwszego Zarządu „Kropli mleka” w Lublinie wybranego w czerwcu 1905 roku stanowili:

- 1) Przewodniczący: Bronisława Vetter, a od 26 X 1905 dr W. Chodźko;
- 2) Wiceprzewodnicząca: Suchorzewska, a od 26 X 1905 Warmanowa;
- 3) Sekretarz: Julia Zarzecka;
- 4) Skarbnik: Wanda Scholtz;
- 5) Zastępca skarbnika: Szymańska;
- 6) Główna opiekunka: Waleria Zarzecka;
- 7) Zastępczyni: Maria Zembrzuska;
- 8) Członkowie Zarządu: Aurelia Maślakiewiczowa, Katarzyna Ankowska.

Lekarzami sekcji „Kropla mleka” w 1905 roku byli: dr Aleksander Jaworski i dr Stanisław Korczak⁷.

Skład drugiego Zarządu Sekcji „Kropla mleka” w Lublinie wybranego w dniu 2 lutego 1906 roku stanowili:

- 1) Przewodniczący: dr Witold Chodźko;
- 2) Sekretarz: Julia Zarzecka;
- 3) Skarbnik: Bolesław Sekutowicz;
- 4) Opiekunka główna: Waleria Zarzecka;
- 5) Członkowie Zarządu: Aurelia Maślakiewiczowa, dr Eugeniusz Tymiański.

Komisja Rewizyjna:

- 1) Dr Aleksander Jaworowski;
- 2) Maria Modrzewska;
- 3) Stanisława Wolska.

Lekarzami „Kropli mleka” w 1906 roku byli: dr Czesław Czerwiński i dr Eugeniusz Tymiański⁸.

W lipcu 1907 roku przewodniczący Sekcji „Kropla mleka” dr Witold Chodźko opuścił Lublin, jego funkcję objęła Aurelia Maślakiewiczowa, zaś od 1908 roku Stanisława Wolska.

W dniu 19 kwietnia 1911 roku został otwarty w Lublinie szpital dziecięcy. Przybyli lekarze pediatrzy, którzy objęli stanowiska ordynatorów w powyższym szpitalu, a między innymi dr Piotr Borsukiewicz i dr Wacław Jasiński, były asystent dra Józefa Brudzińskiego w Łodzi⁹.

Lekarze ci poza pracą w szpitalu dziecięcym i ambulatorium przyszpitalnym, włączyli się również czynnie do działalności społecznej w Wydziale „Kropla mleka”, początkowo jako lekarze instytucji, a od 1912 roku w zarządzie. Dr Piotr Borsukiewicz został przewodniczącym powyższej sekcji, a dr Wacław Jasiński ówczesny lekarz naczelny szpitala dziecięcego w Lublinie jego zastępca.

Wydział „Kropla mleka” w Lublinie mieścił się początkowo przy ul. Bernardyńskiej, od 1907 roku przy ul. Gubernatorskiej Nr 7 (obecnie ul. Tadeusza Kościuszki), a w 1914 roku został przeniesiony do budynku przy ul. Początkowskiej Nr 10 (obecnie ul. St. Staszica).

Budżet „Kropli mleka” w Lublinie w latach 1905-1915 kształtował się w granicach od około 1500 do 2 000 rubli rocznie.

Dochody Towarzystwa stanowiły: a) składki członków - około - 20% budżetu, b) opłaty za mleko stanowiły około 30% dochodu, c) ofiary dobrowolne instytucji i osób, w tym od 1907 roku zapomoga Zarządu Miejskiego w Lublinie w wysokości 300 rubli rocznie, co w sumie stanowiło około 40% dochodu, d) różne inne dochody stanowiące około 10%.

Mleko było dostarczane przez kilka lat z majątku Elizówka, a od 1907 roku z majątku Rudnik, przeważnie z rannego udoju. Krowy uprzednio były badane przez lekarza weterynarii, szczególnie dotyczyło to możliwości gruźlicy u zwierząt.

2. W związku z działaniami wojennymi Oddział Lubelski Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego, w skład którego jako Wydział wchodziła „Kropla mleka” w połowie

1915 roku zawiesił swą działalność. W związku z tym Towarzystwo „Kropla mleka” stało się instytucją samodzielną. Zmienił się również charakter Towarzystwa z instytucji higieniczno-kulturalnej na dobroczynną.

Wpłynęły na to znaczny wzrost ceny mleka w handlu i trudności z jego zdobyciem oraz wzmagające się ubóstwo mieszkańców miasta.

W związku z powyższym Towarzystwo było zmuszone w coraz większym stopniu wydawać niemowlętom mleko i mieszanki bezpłatnie. Ponieważ dotychczasowe wpływy nie wystarczyły na utrzymanie instytucji, zwrócono się o pomoc finansową do Komitetu Obywatelskiego w Lublinie, który udzielał zapomogi od kwietnia 1915 roku, początkowo po 90 rubli, a później po 150 miesięcznie. Ponadto na prośbę Towarzystwa przyszedł z pomocą Komitet Biskupa Krakowskiego ofiarując na prośbę Zarządu „Kropki mleka” 1 000 koron w październiku 1915 roku i 1 000 koron w styczniu 1916 roku. W drugiej połowie roku 1915 Komitet Ratunkowy Obywatelski Ziemi Lubelskiej i miasta Lublina przyznał stałą zapomogę „Kropki mleka” w wysokości 800 koron miesięcznie¹⁰.

Przez cały okres wojny Towarzystwo pełniło rolę instytucji higieniczno-wychowawczej udzielając bezpłatnie porad lekarskich w ambulatorium oraz wizytując mieszkania przez pielęgniarki uświadamiające o zasadach pielęgnowania niemowląt. Ponadto było zakładem dobroczynno-żywnościowym, gdyż zajmowało się dystrybucją mleka i mieszanek odżywczych. W tym okresie około połowy niemowląt i dzieci otrzymywało mleko lub mieszanki bezpłatnie. Dużą pomoc uzyskało Towarzystwo od Komitetu Ratunkowego i społeczeństwa działających pod hasłem „ratujmy dzieci”¹¹.

Zarząd „Kropki mleka” w okresie I wojny światowej nie ulegał zmianom. Prezesem był aż do śmierci w dniu 12 kwietnia 1918 roku dr Piotr Borsukiewicz, a wiceprezesem dr Wacław Jasiński, który od 28 kwietnia 1918 roku pełnił funkcję prezesa, sekretarzem Julia Sekutowicz, a skarbnikiem Bolesław Sekutowicz¹². Ponadto należy pamiętać, że począwszy od 1917 roku w związku z bardzo trudną sytuacją ekonomiczną, zwłaszcza najbiedniejszych warstw ludności miasta Lublina, Towarzystwo objęło opieką kobiety ciężarne oraz matki karmiące i zmieniło nazwę na: Stacja opieki nad matką i dzieckiem „Kropla mleka”¹³. W tym okresie mleko było dostarczane z majątku Bystrzyca.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku sytuacja finansowa instytucji nie uległa poprawie. Źródłem dochodów, poza składkami członków, ofiarami instytucji i osób, dotacjami Magistratu było organizowanie wszelkiego rodzaju imprez dochodowych, jak: loterie fantowe, zabawy, rozrywki kulturalne oraz zbiórki do puszek. Ponadto stacja otrzymywała stałą pomoc w wysokości 100 000 marek miesięcznie od Wydziału higieniczno-lekarskiego przy Komitecie polsko-amerykańskim w Warszawie. W tym czasie Towarzystwo uzyskało również własny statut i było zalegalizowane jako samodzielna instytucja¹⁴.

W celu pokonania trudności finansowych Zarząd składający się z 24 osób na początku 1920 roku wyłonił 6 sekcji, a mianowicie: a) opieki, b) gospodarczą, c) dochodów niestałych, d) propagandy wychowawczej, e) finansową, f) rewizyjną. Powyższe sekcje nie mogły jednak należycie rozwijać swej działalności ze względu na wojnę w 1920 roku.

Budżet Towarzystwa na rok 1921 wynosił 2 000 000 marek. W 1921 roku ze względu na olbrzymie trudności finansowe Zarząd Twa. „Kropla mleka” zwrócił się do Magistratu miasta Lublina z prośbą o przejęcie stacji. Niestety powyższy postulat nie mógł być zrealizowany, gdyż Zarząd Miejski nie dysponował funduszami niezbędnymi na utrzymanie instytucji¹⁵.

Z dniem 1 października 1921 roku stacja została przeniesiona z ulicy Poczekowskiej do oficyny przy ul. Namiestnikowskiej Nr 32 (obecnie ul. Narutowicza). Lokal składający się z czterech pomieszczeń został wyremontowany i wyposażony przy pomocy Amerykańskiego Czerwonego Krzyża i Towarzystwa Pomocy Polsce¹⁶.

Pomimo olbrzymich trudności finansowych, ponieważ liczba członków Towarzystwa znacznie zmalała, a dotacje Zarządu Miejskiego dochodzące niejednokrotnie do 60% budżetu były niewystarczające, z dniem 4 czerwca 1926 roku uruchomiono zgodnie z życzeniem Wydziału Opieki Społecznej Magistratu m. Lublina kuchnię mleczną dla kobiet ciężarnych i matek karmiących. Dotyczyło to kobiet będących bez środków utrzymania i żon bezrobotnych, które po bardzo niskich cenach otrzymywały 0,5 litra zupy mlecznej i 60 gram chleba.

Należy nadmienić, że subwencja Magistratu m. Lublina dla „Kropki mleka” w 1925 roku wynosiła - 2989,14 zł, a w 1926 roku 5679,10 zł.

Prezesami Towarzystwa oraz lekarzami stacji byli: od 1920 roku aż do śmierci w dniu 19 września 1926 roku dr Roman Sikorski, a w latach 1926-1934 dr Wacław Trojanowski.

W okresie od 15 czerwca 1905 roku do 1 kwietnia 1928 roku Towarzystwo używało stempla okrągłego z napisem w otoku „Kropla mleka Lubelski Oddział Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego”¹⁷.

3. Wobec olbrzymich trudności finansowych, z jakimi borykała się stacja w latach 1926 i 1927, oraz odmowy subsydium przez Magistrat na rok 1928/1929 Zarząd „Kropki mleka” zwrócił się do Wydziału Opieki Społecznej Zarządu Miejskiego w Lublinie o przejęcie instytucji i pokrycie długów¹⁸.

Zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej z dnia 12 kwietnia 1928 roku Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem „Kropla mleka” z dniem 1 kwietnia 1928 roku została przejęta przez Wydział Opieki Społecznej Magistratu m. Lublina.

Od tego czasu Stacja była nadzorowana, finansowana i kontrolowana przez Zarząd Miejski. Ustalono również budżet roczny na utrzymanie instytucji w wysokości 20 000 złotych. Dotychczasowy Zarząd został nadal z prawem patronatu w zakresie

działalności kulturalno-oświatowej¹⁹.

W tym okresie stacja zatrudniała tylko 4 osoby: lekarza, kierowniczkę kuchni, higienistkę i sprzątaczkę. Mleko było dostarczane początkowo z majątku Weglin, a w następnych latach z majątku Zemborzyce. Od tego czasu niemowlęta i dzieci rodziców ubogich otrzymywały mleko lub mieszanki na koszt Wydziału Opieki Społecznej Magistratu,

Z dniem 1 czerwca 1930 roku zlikwidowano dożywianie kobiet ciężarnych i matek karmiących. W miejsce dożywiania kobiet z dniem 1 sierpnia 1930 roku dzięki staraniom W.O.S. i pediatrów lubelskich na stacji zorganizowano kuchnię dietetyczną, wytwarzającą różne mieszanki leczniczo-odżywcze dla niemowląt. Po przejęciu przez miasto Stacja uzyskała również nowy regulamin.

W związku z otwarciem w grudniu 1933 roku Wojewódzkiego Ośrodka Zdrowia w Lublinie przy ul. Górnej pod Nr 4, w skład którego wchodziła również poradnia dla Matki i Dziecka, „Kropla mleka”, mieszcząca się dotychczas przy ul. Narutowicza Nr 32, została z dniem 1 kwietnia 1934 roku zlikwidowana, a personel przeszedł do pracy w Ośrodku Zdrowia²⁰.

Tabela 1. Działalność Towarzystwa „Kropla mleka” w Lublinie w latach 1905-1934^a

Rok	Liczba niemowląt i dzieci korzystających ze świadczeń	Wydano buteleczek mleka i mieszanek	Zużyto litrów mleka	Liczba członków Towarzystwa
1905	385	68 037	12 978,5	141
1908	227	88 402	13 329	80
1911	196	78 676	10 726	76
1914	120	119 229	-	108
1920	686	-	-	-
1929	422	-	28 725	-
1933	641	121 635	-	-

^a ze względu na brak kompleksowych danych statystycznych podano tylko niektóre lata

Analizując funkcjonowanie Towarzystwa „Kropla mleka” w Lublinie na przestrzeni prawie 29 lat należy stwierdzić, że przyczyniło się ono w znacznym stopniu do zmniejszenia umieralności niemowląt, zwłaszcza w okresie I wojny światowej, bezpośrednio po niej i w latach kryzysu gospodarczego 1929-1934. W niektórych latach opieką Towarzystwa objętych było około 25% niemowląt i dzieci miasta Lublina. Jak podają dane statystyczne w powyższym okresie umieralność niemowląt na terenie miasta wynosiła około 20%, podczas gdy u niemowląt objętych opieką Towarzystwa spała do około 6%.

P R Z Y P I S Y

- 1 B. S e y d a. *Dzieje medycyny w zarysie*. Warszawa 1977 s. 323.
- 2 „Przegląd Higieniczny” 1907 nr 11 s. 279.
- 3 „Przegląd Lekarski” 1905 nr 8 s. 101.
- 4 W. C h o d ź k o. *O instytucjach „Kropki mleka”*. „Zdrowie” 1907 nr 5 s. 229.
- 5 „Gazeta Lubelska” 1905 nr 198 s. 1.
- 6 E. T y m i Ń s k i. *Odessa do matek Lubelskiego Towarzystwa Higienicznego*. „Lublinianin” 1907 nr 95 s. 1.
- 7 *Sprawozdanie z działalności Oddziału Lubelskiego Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego za 1905 rok*. Lublin 1906 s. 7.
- 8 „Zdrowie” 1907 nr 4 s. 236.
- 9 „Ziemia Lubelska” 1911 nr 107 s. 1.
- 10 „Ziemia Lubelska” 1916 nr 259 s. 1.
- 11 „Ziemia Lubelska” 1917 nr 134 s. 2.
- 12 „Ziemia Lubelska” 1918 nr 121 s. 3.
- 13 Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej WAPL). Zespół Akt m. Lublina z lat 1918-1939. Wydział Spraw Społecznych (dalej WSS) sygn. 2191.
- 14 „Ziemia Lubelska” 1922 nr 354 s. 3.
- 15 „Ziemia Lubelska” 1921 nr 346 s. 3.
- 16 „Głos Lubelski” 1921 nr 270 s. 4.
- 17 WAPL. Zespół Akt m. Lublina z lat 1918-1939. WSS sygn. 2189.
- 18 WAPL. Zespół Akt m. Lublina z lat 1918-1939. WSS sygn. 2190.
- 19 WAPL. Zespół Akt m. Lublina z lat 1918-1939. WSS sygn. 2163.
- 20 WAPL. Zespół Akt m. Lublina z lat 1918-1939. WSS sygn. 2106.

A n e k s

„Kropla mleka”

Oderwa do matek Lubelskiego Towarzystwa Higienicznego

Lekarze zajmujący się chorobami dzieci od dawna zauważyli, że najwięcej dzieci umiera w wieku niemowlęcym, przed ukończeniem pierwszego roku życia. Poszukując przyczyn wielkiej śmiertelności niemowląt lekarze przekonali się, że najważniejszą i najczęstszą przyczyną śmierci niemowlęcia są choroby żołądka i jelit, połączone z wymiotami i wycieczającym dzieckiem rozwolnieniem! Choroby te jak się okazało, powstają tylko z niewłaściwego karmienia niemowląt.

W Warszawie w 1903 roku zmarło 2 520 niemowląt z powodu chorób przewodu pokarmowego, wszystkie te dzieci mogły być uratowane od śmierci, gdyby były karmione piersią lub przynajmniej dobrym zdrowym mlekiem. Niemowlę karmione piersią, nigdy nie będzie ciężko chorowało na zapalenie żołądka i jelit.

Niestety bardzo wiele matek, czy to dla braku pokarmu, czy też w skutek niemożności dania dziecku mamki, najczęściej zaś z powodu braku czasu, używanego na pracę zarobkową poza domem, nie karmi dzieci piersią, ale podaje mu za pokarm, od pierwszych dni życia mleko, najczęściej nieczyste utrzymane i źle przyrządzone, w złym gatunku (zbierane, skwaśniałe) - takiego mleka słaby żołądek dziecka znieść nie może i stąd rozpoczyna się choroba. Ponieważ zaś mleko najłatwiej psuje się w upały, więc też najwięcej niemowląt choruje i umiera w lecie od chorób przewodu pokarmowego. Chcąc, żeby niemowlę nie chorowało, trzeba mu dać mleko zdrowe. Ażeby złemu zaradzić, bo i u nas w Lublinie bardzo dużo małych dzieci umiera rokrocznie od złego mleka, Lubelskie Towarzystwo Higieniczne przy pomocy osób dobrej woli otworzyło w ostatnich dniach maja 1905 roku obecnie istniejący w domu przy ul. Gubernatorskiej Nr 7 [obecnie ul. Kościuszki Nr 7] zakład pod nazwą „Kropla mleka”, w którym codziennie po obejrzeniu dziecka przez lekarza, jest wydawane mleko w dobrym gatunku, odpowiednio przyrządzone, w ilości wystarczającej na całą dobę.

Towarzystwo Higieniczne prosi wszystkie matki, które nie karmią swoich niemowląt piersią, albo też je dokarmiają, jeżeli chcą wychować swoje dzieci w zdrowiu i ustrzec od śmierci, ażeby zgłaszały się do zakładu „Kropli mleka”, gdzie oprócz zdrowego mleka, otrzymują raz w tygodniu w poniedziałek o godzinie 12,00 doświadczoną poradę lekarską, jak mają żywić i pielegnować swoje niemowlęta.

Zarząd Towarzystwa Higienicznego

Lekarz kierujący „Kropli mleka”

Dr Eugeniusz Tymiński

Uwaga: Osoby zamożne mogą otrzymywać mleko dla niemowląt po cenach normalnych.

„Lublinianin”. Nr 95

z dnia 23 października 1907 roku s. 1-2.

Do Matek

Nie trzeba długo mówić o tej wiadomej wszystkim prawdzie, że najlepszym pokarmem dla niemowląt jest mleko matki. Niestety nie wszystkie matki mogą karmić swoje dzieci!

Jedne nie mają pokarmu, drugie nie mogą karmić z powodu choroby, trzecie muszą dokarmiać bo mleka mają za mało. Najlepszą namiastką mleka kobiecego jest mleko krowie. Jednak, żeby to mleko obcego stworzenia dobre było dla żywienia dziecka, koniecznym jest, żeby ono odpowiadało następującym wymaganiom:

1. Musi być dzisiejszego udoju od krów zdrowych, trzymany na odpowiedniej paszy, otrzymywane bez pośredników wprost od producenta.
2. Musi być wyjałowione, czyli pozbawione zarasków, ale nie witamin.
3. Dawane w odpowiedniej do wieku i wagi mieszance i w ilościach odpowiadających zdolnościom asymilacyjnym przewodu pokarmowego danego dziecka.

Tym trudnym zadaniem sprostać może tylko dobrze funkcjonująca stacja opieki nad dzieckiem z kuchnią mleczną dla zdrowych i dietetyczną dla chorych niemowląt.

Po długich staraniach i jeszcze dłuższym oczekiwaniu otrzymał nareszcie Lublin taką właśnie stację, gdzie każda matka od najbiedniejszej (bezpłatnie) może za minimalną opłatą otrzymać najdokładniejsze wskazówki dotyczące się żywienia i pielęgnowania dziecka oraz pokarm sztuczny w najlepszym gatunku, w odpowiedniej dla danego dziecka ilości i koncentracji.

Nadmienić należy, że żywienie dzieci prowadzone jest w stacji najnowszym metrycznym systemem Pirqueta czyli ściśle indywidualnie w stosunku do każdego dziecka.

Stacja mieści się przy ul. Narutowicza Nr 32. Gabinet lekarski czynny jest od godziny 11 do 12 prócz świąt i niedziel.

Kuchnia mleczna i dietetyczna od godziny 7 do 14 codziennie bez wyjątku. Obejrzeć stację może każda matka w czasie pobytu tam u lekarza, który będzie służyć informacjami.

Dr Wacław Trojanowski

„Głos Lubelski”. Nr 279 z dnia 5 października 1930 roku s. 6.

Sprawozdanie kasowe „Kropki mleka” za rok 1910

Wpływy

1. Składki członków	331,70	rubli
2. Z mleka	897,22 ^{1/2}	-
3. Zastawy	24,25	-
4. Zpomoga miasta Lublina	300,00	-
5. Ofiara od T-wa Kredytowego m. Lublina	100,00	-
6. Ofiara od Kasy Przemysłowców Lubelskich	50,00	-
7. Ofiara od Gminy Żydowskiej	165,00	-
8. Ofiara od Cnkrowni „Trawniki”	50,00	-
9. Ofiara od 2-go Tow. Pożyczkowo-Oszczędnościowego	5,00	-
10. Ofiary zebrane przez Redakcję „Ziemi Lubelskiej”	10,30	-
11. Od p. Władysława Grafa	10,00	-
12. Dzieci państwa Heinów	0,60	-
13. Od Towarzystwa Cyklistów	3,74	-
14. Od p. Zygmunta Fechnera	1,50	-
15. Zebrane na pensji p. Czarneckiej	0,52	-
	<u>1949,83^{1/2}</u>	<u>rubli</u>

Wydatki

1. Instalacja gazu	129,00	rubli
2. Lokal	295,00	-
3. Administracja	386,00	-
4. Koszt mleka	668,19	-
5. Koszt 6575 butelek	117,71	-
6. Koszt 23 000 korków	19,77 ^{1/2}	-
7. Koszt 500 krózków parafinowych	3,75	-
8. Węgiel i drzewo	18,72	-
9. Gaz	119,05	-
10. Lód	37,50	-
11. Zbieranie składek	19,80	-
12. Naprawa sterylizatora i inne naprawy	58,05	-
13. Zwrocone zastawy	26,74	-
14. Drobne wydatki	65,32	-
15. Pozostałość w kasie na 1911 rok	3,23	-
	<u>1949,83^{1/2}</u>	<u>rubli</u>

Członek Zarządu - Sekretarz

Justyna Plage

Rachunek dochodów i wydatków na utrzymanie
Zakładu Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem (Kropla mleka)
od 1 IV 1931 do 31 III 1932 roku

Dochody

1. Za porcje mleczne od dzieci	3 676,55 zł
2. Dopłata Magistratu m. Lublina	10 110,21 -
3. Od Kasy Chorych za mleko wydane na recepty	5 068,34 -
4. Od Wydziału Zdrowia Publicznego za mleko na recepty	100,83 -
5. Od Związku Komunalnego utrzymującego Zakład (Magistrat m. Lublina)	8 083,39 -
Ogółem	27 039,32 zł

Wydatki

A. Wydatki osobowe	
1. Pensje personelu	6 782,00 zł
2. Świadczenia na rzecz personelu (za mieszkanie, żywność, opał i światło)	1 545,00 -
3. Świadczenia socjalne za personel	335,32 -
B. Wydatki rzeczowe	
1. Biuro, pasta, telefon	53,48 -
2. Remont budynku	9,23 -
3. Remont urządzeń instalacyjnych	6,00 -
4. Najem lokalu	1 200,00 -
5. Opał	1 966,15 -
6. Światło	5,70 -
7. Utrzymanie porządku	59,79 -
8. Woda i kanały	570,80 -
9. Zakup i utrzymanie mebli, pościeli, urządzenia kuchennego	78,25 -
10. Żywnienie, mleko, porcje itp.	12 523,20 -
11. Bielizna, odzież, obuwie	10,85 -
12. Pranie	238,07 -
13. Nauka i pomoce szkolne	409,01 -
14. Inne wydatki	1 246,45 -
Ogółem	27 039,32 zł

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

Zespół Akt m. Lublina z lat 1918-1939.

Wydział Spraw Społecznych sygn. 2103.

DER VEREIN „EIN TROPFEN MILCH" IN LUBLIN VON 1905 BIS 1934

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im 19. Jahrhundert wurde die Pädiatrie, die früher im Rahmen der inneren Krankheiten betrieben wurde, zu einer selbständigen ärztlichen Disziplin. Damals betrug die Säuglingssterblichkeit in Europa bis zum Ende des ersten Lebensjahres 20%. Dies bewirkte, dass man der Physiologie und Pathologie des Säuglings und des Kindes überhaupt grössere Aufmerksamkeit widmete. Man erkannte, dass eine der häufigsten Todesursachen bei Säuglingen durch falsche Ernährung verursachte Krankheiten des Magen- und Darmkanals waren. Im Jahre 1892 wurde in Paris die erste Mütterberatungsstelle hinsichtlich der Pflege, Diätetik und Hygiene des Säuglings eröffnet. Auf Initiative von Dr. Dufour wurde 1894 in Frankreich die Institution „Ein Tropfen Milch" gegründet, die sich mit der hygienischen Vorbereitung und Verteilung von Milch und Breinahrung befasste. In Polen organisierte Dr. Tadeusz Boy-Żeleński ähnliche Einrichtungen. Vor dem 1. Weltkrieg wirkte der Verein „Ein Tropfen Milch" fast in allen grösseren polnischen Städten. Dank der Bemühungen von Dr. Witold Chodźka wirkte dieser Verein seit dem 15. Juni 1905 auch in Lublin, und zwar bis zum 1. Weltkrieg als eine Abteilung der Lubliner Sektion der Warschauer Gesellschaft für Hygiene. Seit 1915 war „Ein Tropfen Milch" eine selbständige Institution, die sich aus gesellschaftlichen Beiträgen und Zuwendungen der Stadtverwaltung erhielt. In den Jahren von 1928 bis 1934 wurde der Verein von der Abteilung für Sozialfürsorge des Magistrats der Stadt Lublin erhalten und finanziert. Als 1933 das Lubliner Gesundheitszentrum in der Górna- Str. 4 eröffnet worden war, wurde ihm 1934 der Verein als „Fürsorgestation für Mutter und Kind" eingegliedert.

In den fast 30 Jahren seines Wirkens spielte er eine wichtige Rolle für die Verringerung der Säuglingssterblichkeit, insbesondere in der Zeit des 1. Weltkrieges, unmittelbar danach und in den Jahren der Wirtschaftskrise 1929-1934. Die Verteilung von Milch und Breinahrung besonders an Kinder aus den ärmsten Familien, die kostenlos oder ganz billig geschak, bewirkte, dass die Säuglingssterblichkeit in Lublin in dieser Zeit von 20% auf 6% zurückging. Der Verein „Ein Tropfen Milch" in Lublin war von seiner Gründung an die erste Kinderberatungsstätte von gesellschaftlichem Charakter in unserer Stadt.